cep
CENTRUM
PRO EKONOMIKU A POLITIKU

ŘÍJEN 2010

newsletter

Václav Klaus: Parlament musí zůstat základem naší demokracie

Jiří Weigl: O materiálním jádru ústavy

Petr Hájek: Proč nemohu mlčet

Ladislav Jakl: Ústavu nepřinesl čáp

Jaroslav Kuba: Metr Ústavního soudu má různou délku

Vladimír Kůrka: Předčasné volby byly v pořádku

Parlament musí zůstat základem naší demokracie*

Václav Klaus

Vážená paní předsedkyně, vážené poslankyně a poslanci, děkuji za příležitost promluvit zde, v Poslanecké sněmovně, v tomto – bez nadsázky – epicentru politického života naší země, v místě, kde prezident republiky nemluví často. Naposledy jsem zde se svým projevem vystoupil před sedmi roky.

Nová doba

Mnohé se za tuto dobu změnilo a změnila se i sama Poslanecká sněmovna. Vidím zde řadu tváří, které v politice potkávám již téměř celé poslední dvacetiletí, ale vidím zde i velké množství poslanců a poslankyň nových. Do vysokých ústavních funkcí Vás vynesly letošní květnové volby, které naši politickou scénu výrazně proměnily.

Po opakujících se patových výsledcích voleb, v nichž o tom, kdo sestaví vládu, rozhodoval jeden či dva poslanecké mandáty, se letos stalo něco jiného. Došlo k překreslení politické mapy, které je svým rozsahem mimořádné. I v minulosti jsme sice zažili, že do sněmovny přišli poslanci nových stran, které dostaly důvěru na základě předpokladu, že cokoli nového je vždy lepší než to staré, zavedené a vyzkoušené, ale většinou to nevyšlo. I tentokráte se teprve ukáže, zda u nás vzniká úplně jiné rozvrstvení politických sil či zda budou očekávání voličů opět zklamána.

Nejsem zastáncem oslabování ideového politického soupeření, ale věřím v jeho vyzrálejší a kultivovanější podobu.

Překvapivých změn je celá řada:

- poprvé od roku 1918 nebyla do sněmovny zvolena lidová strana;
- dvě, v posledním dvacetiletí nejsilnější strany na levici a pravici výrazně oslabily na úkor stran nových, které naopak získaly velmi silný mandát;
- prvně po téměř dvou desetiletích mají strany vládní koalice výraznou parlamentní většinu, což může umožnit klidnější vládnutí a zemi přinést tolik potřebnou stabilitu;
- první týdny a měsíce ukazují i to, že ubylo hrubostí a osobních útoků, což se snad ve sněmovně projeví i na klidnější a dělnější komunikaci. Přál bych to Vám, ale i celé veřejnosti.

Nejsem zastáncem oslabování ideového politického soupeření, ale věřím v jeho vyzrálejší a kultivovanější podobu. Bylo by dobré, kdyby i v zásadních a jistě oprávněných politických střetech ubylo vulgarit, zkratovitých reakcí a nedůstojných schválností. I v tomto ohledu, nejenom tvorbou zákonů, je parlament normotvorným prostorem, neboť, ať si to přejeme či nikoli, atmosféra ve sněmovně, prezentovaná ve- ▸

*) Projev prezidenta republiky v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky, Praha, 7. září 2010.

ŘÍJNOVÝ GRAF CEPU

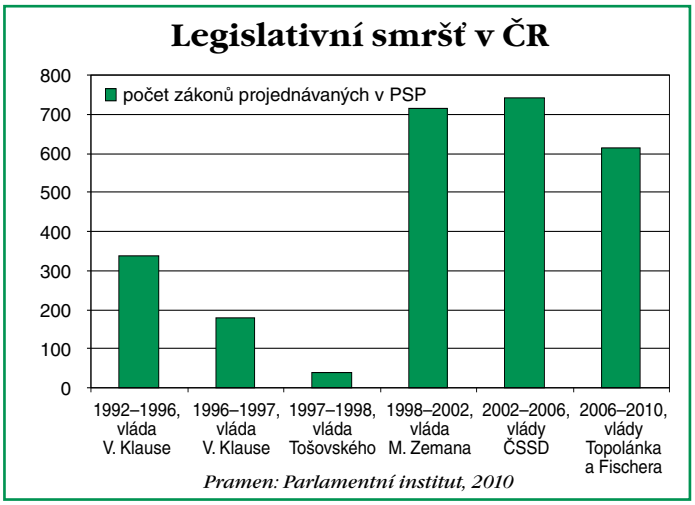

cep
CENTRUM
PRO EKONOMIKU A POLITIKU

Opletalova 37
110 00 Praha 1
Tel./fax: 222 814 666
e-mail: cep@cepin.cz
www.cepin.cz

CEP – Newsletter
Centra pro ekonomiku a politiku
Registrace MK ČR E 11024

řejnosti prostřednictvím médií, na atmosféru v celé společnosti působí. Chci věřit, že jak nové složení Poslanecké sněmovny, tak změny ve vedení hlavních politických stran ke kulturnější a pozitivnější tváři naší politické scény povedou.

Ústavní soud

To všechno jsou v zásadě pozitivní změny. Neměli bychom ovšem současně zapomínat na dnes trochu pozapomenutou věc, která byla předstupněm květnové „voličské revoluce“. Bez ohledu na to, zda nám volební výsledky vyhovují či jsme z nich zklamáni, nesou na sobě zřetelný stín, který se týká samotné podstaty naší parlamentní demokracie. Mám na mysli bezprecedentní zásah Ústavního soudu, který znemožnil loňské podzimní konání předčasných voleb v termínu, o kterém přijetím ústavního zákona o zkrácení volebního období rozhodly předchozí Sněmovna i Senát. Nebylo to politicky neutrální. Politika se vždy odehrává v konkrétním čase a volby jsou v čase podmíněným výrazem postojů veřejnosti. Nemůže být pochyb o tom, že pokud by volby proběhly v termínu, který stanovil zákonodárce, byly by jejich výsledky jiné. Posunutí volebního termínu o více než půl roku situaci změnilo.

Jde mi o autoritu parlamentu jako suveréna.

Nemluvím o tom proto, že bych chtěl jakkoli relativizovat legitimitu volebních výsledků z letošního května. Připomínám tuto věc právě zde a právě teď z důvodů zásadních a systémových. Jde mi o autoritu parlamentu jako suveréna, jako primárního zdroje, z něhož vyvěrají a z nějž jsou odvozeny všechny další moci ve státě – tedy včetně moci výkonné a soudní. Pro demokracii je ničivé, bude-li pokračovat trend, který v posledních letech pozorujeme u nás i v celé Evropě, že si různá soudní tělesa pro sebe usurpují větší díl moci, než jim přísluší. Nesmíme se smířit s tím, že Ústavní soud, místo toho, aby ústavu vykládal, do základního zákona naší země samovolně zasahuje a nad rámec svých pravomocí ústavní zákony mění.

Jsem přesvědčen, že parlament, tedy instituce vzniklá v přímých, rovných a všeobecných volbách, tedy skutečná tresť a obsah pojmu demokracie, musí svou autoritu bránit a prosazovat. Proto by se tato sněmovna měla zabývat i redefinicí postavení Ústavního soudu v našem ústavním systému tak, aby nemohl fungovat jako svým způsobem třetí – a často rozhodující, neboť už nikým nekontrolovatelná – parlamentní komora. Ústavnímu soudu patří role vykladatele a strážce ústavy ve vztahu k obecným zákonům, nikoli role faktického ústavodárce. Touto mocí jsou v parlamentní demokracii nadáni výhradně přímo volení zástupci občanů. Pokud tendence k pozvolné proměně této elementární zásady bude u nás i ve světě pokračovat, hrozí hluboká eroze demokracie.

Důvěra k parlamentnímu systému

Stejně tak bychom neměli přistupovat na to, aby byl náš parlament pouhou převodní pákou rozhodnutí, nařízení či zákonů, které nevznikly přímo z potřeby voličů našich, resp. které nejsou odrazem jejich autentických zájmů. Mám tím na mysli mechanické přebírání legislativy a nařízení Evropské unie, zvláště těch jejích částí, které se netýkají chodu společného evropského prostoru, ale které „shora“ a často mimořádně necitlivě zasahují do výsostných a detailních pravomocí České republiky a zájmů jejich občanů.

Je třeba dávat pozor i na to, že takzvané povinné přebírání norem Evropské unie v předcházejících letech v nemalém počtu případů krylo pokusy některých domácích politických sil vnášet do našeho právního prostředí prvky, které by při standardní parlamentní proceduře neměly šanci na úspěch. Jde o známé případy, kdy jsme aktivisticky šli dále, než Brusel nařizoval. Často jsem se s takovými zákony v rámci svých ústavních pravomocí potýkal a vracel je sněmovně k novému projednání. Byl bych rád, kdyby se tato sněmovna chovala i v těchto záležitostech mnohem sebevědoměji. Bylo by to určitě ku prospěchu naší republiky.

Rád bych zmínil ještě jednu spornou věc. Jde o různé, často dobře míněné iniciativy jednotlivých poslanců, kteří přicházejí s návrhy zákonů, které v izolovaném detailu mohou vypadat pozitivně, ale které nám ve svém celku či součtu postupně ubírají svobodu. V představě jejich navrhovatelů, že vědí, co je pro ostatní prospěšné, správné, dobré či zdravé, jsou vytvářeny další a další zákazy, příkazy a omezení, jako by už těch současných nebyl nadbytek.

Jsem přesvědčen, že má do sněmovny s návrhy zákonů přicházet primárně vláda a že jednotliví poslanci či senátoři mají své právo legislativní poslanecké iniciativy využívat jen ve zcela krajních, výjimečných případech. A pokud někdo ambice a nezkrotnou touhu osobně prospět společnosti má, bylo by dobře, kdyby postupoval v opačném směru. Kdyby přišel s metodou, jak pročistit, zjednodušit a zpřehlednit náš zaplevelený právní řád a kdyby pro to dokázal získat kolegy zákonodárce. To by byl pro naši svobodu a demokracii významný čin. Věřím, že se v této sněmovně takoví poslanci najdou.

Vše, o čem hovořím, má vztah k tomu, co mi jako prezidentu republiky leží na srdci především. Tím je zvyšování důvěry našich občanů k parlamentnímu systému jako takovému. Na tom se musí podílet všechny ústavní a státní instituce, vláda, soudy, policie i regionální a místní samospráva. Parlament a jeho Poslanecká sněmovna má v tomto – pro mne nejdůležitějším ze všech úkolů – roli klíčovou.

Máte velkou příležitost vrátit sněmovně v očích veřejnosti vážnost, která jí patří.

Vážené poslankyně, vážení poslanci, máte velkou příležitost vrátit sněmovně v očích veřejnosti vážnost, která jí patří. Je to podmínka nutná – i když ne postačující – k tomu, aby veřejnost demokracii a svému státu důvěřovala více než dosud. Zda z dnešní komplikované chvíle vyjdeme posíleni, zda bude naše republika místem ekonomické prosperity a duchovního růstu, to záleží na každém z nás a na každém z našich spoluobčanů. Avšak odpovědnost Vás, nově zvolených zákonodárců, je v tomto ohledu zcela mimořádná.

Pokud si současná vládní koalice uchová elementární soudržnost, máme příležitost, která se již nemusí opakovat. Jednoznačné rozvržení sil dává naději, že složité reformy, které před námi stojí, a jejichž společným jmenovatelem je deficit našich veřej- ▸

NABÍZÍME

CEP nabízí knížku „Autoři CEPu o euru“, do níž přispěli **Václav Klaus**, **Miroslav Singer**, **Mojmír Hampl**, **Vladimír Tomšík**, **Jiří Weigl**, **Stanislava Janáčková**, **Petr Mach**, **Jan Skopeček**, **Wilhelm Hankel** a **Richard Ebeling**. Předmluvu napsal prezident **Václav Klaus**. Úvod napsal editor **Martin Slaný**. Knížka by neměla chybět v knihovně žádného ekonoma zajímajícího se o krizi eurozóny.

Cena: 130 Kč, 135 stran.

objednávky na www.cepin.cz

ných financí, mají právě teď větší šanci na řešení než v minulých letech.

Nepromarněme čas

Bohužel nejde o věci nové a neznámé. Ve svém vystoupení ve sněmovně jsem v říjnu roku 2003 řekl, že „jako občan i jako hlava státu nemohu přehlédnout, že byl státní rozpočet na rok 2004 připraven s nejvyšším deficitem v historii naší země a to nejen za období od vzniku samostatné České republiky“. Dále jsem řekl, že dnes známé návrhy „jsou spíše variantou tzv. úsporných balíčků, než východiskem ke skutečné systémové změně“. Tuto část svého projevu jsem zakončil větou „Řekněme si to naprosto jasně: reforma veřejných financí, což je vlastně reforma vztahu státu a občana, zůstává zásadní věcí naší nejbližší budoucnosti“. Je smutné konstatovat dnes, po sedmi letech, že i teď je tato tolik potřebná reforma vztahu občana a státu zásadní věcí naší nejbližší budoucnosti. Právě tuto reformu zůstali politici našim občanům po celou tuto dobu dlužni.

Před českým parlamentem a tedy před Vámi všemi stojí v následujícím období velká výzva. Na Vás do značné míry záleží, zda se dostatečně hluboké a rychlé reformy podaří uskutečnit tak, aby Česká republika získala dobré základy pro dlouhodobou prosperitu a konkurenceschopnost, aby byla schopna odolávat globálním či evropským ekonomickým turbulencím, aby náš ekonomický, sociální a zdravotní systém stimuloval aktivitu, efektivnost, odpovědnost a flexibilitu a aby umožnil využívat a rozmnožovat bohatství naší země ve prospěch jejích občanů. Nesmíme promarnit čas, který máme k dispozici, nesmíme upadnout do vleku politického cyklu a tak, jako se to dělo v minulosti, nezbytné reformy a zásadní rozhodnutí odkládat. Občané a voliči by nám to neodpustili.

Jednoznačné rozvržení sil dává naději, že složité reformy, které před námi stojí, a jejichž společným jmenovatelem je deficit našich veřejných financí, mají právě teď větší šanci na řešení než v minulých letech.

Ke všem těmto úkolům Vám chci popřát hodně odvahy, sil a odhodlání. Jako hlava státu Vás chci ubezpečit, že jsem připraven v rámci svých možností, pravomocí i společenského vlivu s Vámi co nejtěsněji spolupracovat na všem, co přinese naší republice prospěch. Přišel jsem mezi Vás právě v polovině svého druhého funkčního období. Věřím, že čas, který nám ke společné práci zbývá, bude časem plodné spolupráce. Velmi bych si to přál. ■

O materiálním jádru ústavy

Jiří Weigl
vedoucí Kanceláře prezidenta republiky

Právník Jiří Přibáň ve své polemice s projevem prezidenta republiky v Poslanecké sněmovně, kterou Lidové noviny uveřejnily minulý čtvrtek pod titulkem Prezidentovy omyly, zmínil při své obhajobě extendujícího aktivismu Ústavního soudu příklad Německa a jeho ústavním soudem zastávané doktríny tzv. materiálního jádra ústavy.

Jsem přesvědčen, že právě inspirace německým ústavním soudem a snaha aplikovat zmíněnou doktrínu materiálního jádra ústavy do našich ústavních a právních poměrů stojí v pozadí snah našeho Ústavního soudu extendovat své pravomoci a překračovat rámec psané ústavy. Stojí proto za to se nad německým příkladem a zmíněnou doktrínou trochu zamyslet.

Přibáň viní prezidenta, že si špatně přečetl ústavu, že moc u nás vychází z lidu, a nikoliv z parlamentu. To je pěkná hra se slovy, ale v zastupitelské demokracii, kterou naše republika je, se vůle tohoto lidu projevuje prostřednictvím jeho volených a jemu odpovědných zástupců, kteří tvoří parlament. Tento parlament je i ústavodárcem a jen on má právo ústavu měnit. Ústavní soud žádnou vazbu na lid, nositele moci ve státě, nemá, a proto nemůže mít ani právo do ústavy svévolně zasahovat a de facto se tak ústavodárcem stát.

Zdánlivé ospravedlnění tomuto aktivismu dává právě doktrína materiálního jádra ústavy a německý příklad. Je založena na předpokladu, že ústava obsahuje jakési jádro, které vyjadřuje základní charakteristiky demokratického systému, je nezměnitelné a nadřazené ostatním částem ústavy. Ústavní soud má pak povinnost střežit neporušitelnost tohoto ústavního jádra, a proto získává velmi široký prostor nikoliv pouze při posuzování souladu zákonů s ústavou, ale i ve výkladu ústavy samotné, a dokonce má i oprávnění do ústavy a ústavních zákonů zasahovat.

Tato německá doktrína má jasné a logické kořeny. Vznikla při obnově německé demokracie po porážce nacismu, v době, kdy v poraženém Německu moc nevycházela z lidu, ale z vůle západních vítězů války, kteří poraženou zemi okupovali. Ti naopak chovali k německému lidu nedůvěru a snažili se znemožnit opakování historie 30. let, kdy meziválečná německá demokracie byla nacisty demontována zneužitím jejích vlastních demokratických mechanismů. Doktrína materiálního jádra ústavy a velmi silná pozice ústavního soudu byly důležitou součástí opatření omezujícího suverenitu lidu a znemožňující podstatné změny uspořádání, které vítězové v poražené zemi zavedli.

Je třeba říci, že německý ústavní systém byl takto jasně koncipován a i ústavnímu soudu byly, pokud jde o obsah tzv. materiálního jádra ústavy, vymezeny zřetelné koridory a omezení. Je to snaha o omezení moci lidu.

Náš ústavní systém však na podobných premisách založen není. Doktrína materiálního jádra ústavy neležela v základech, na nichž byl náš ústavní pořádek a vyvážení jednotlivých mocí ve státě koncipovány. Pokus zavádět ji uměle dnes, po dvaceti letech fungování naší demokracie, do praxe fungování Ústavního soudu, znamená snahu o omezení moci lidu, na nějž se Přibáň a další tak rádi odvolávají. Otevírá nebezpečný prostor pro porušení rovnováhy moci ve státě, nekontrolovatelnou extenzi moci Ústavního soudu na úkor legislativy i exekutivy a nepředvídatelnou svévoli jeho rozhodování. Jen na něm totiž bude záležet, co sám označí za materiální jádro ústavy, která její ustanovení bude pokládat za významnější než jiná a jak na tomto základě bude přistupovat k posuzování ústavnosti zákonů či oprávněnosti ústavních stížností.

Přibáň ve své polemice s prezidentem uvádí absurdní případ, co by se stalo, kdyby zešílevší parlament zavedl u nás absolutní monarchii. Pravděpodobnost zešílení 200 poslanců a 81 senátorů se limitně blíží nule a takový jejich čin by nepochybně byl potrestán voliči nejpozději v následujících volbách. Hrajeme-li si však s absurdními případy, potom se ptám, co bychom dělali, kdyby zešílevší nikomu neodpovědní ústavní soudci na základě svévolné interpretace materiálního jádra ústavy vyložili, že absolutní monarchií máme být.

Lidové noviny, 13. září 2010 ■

Proč nemohu mlčet

Petr Hájek
zástupce vedoucího Kanceláře prezidenta republiky

Mystifikace, podvádění veřejnosti s důvodným předpokladem, že řadový občan pouze tuší obecné principy, na nichž naše demokracie spočívá. Že proto přijme jakoukoli lež, bude-li opakována v novinách či v televizi. To je základní metoda a praxe mocí, které nám chtějí vládnout bez demokratické legitimace – a proto se spojují a vzájemně obhajují a kryjí. V našem případě moc mediální a soudcovská.

Jiří Pehe a Petr Uhl zaútočili v Právu na prezidenta republiky. Na tu část jeho projevu v Poslanecké sněmovně, kde varoval před soudcokracií. Před postupným nahrazením moci volených zástupců lidu mocí nevolených elit, které ve svém zájmu svévolně mění i nejvyšší zákon naší země – ústavu. Prezident to demonstroval na bezprecedentním zásahu Ústavního soudu, který zrušil ústavní zákon o konání voleb, a vzal tak občanovi jeho nejzákladnější právo: volit a být volen. A v důsledku překreslil politickou mapu naší země.

Jiří Pehe se pokouší zastřít podstatu věci. Tvrdí, že to, zda touto nevídanou svévolí Ústavní soud překročil své pravomoci, je prý „otázkou interpretace, které by se měli zhostit odborníci“.

Zhostili se – a neshodli se. Ani nemohli. Nejde totiž o rozhodnutí odborné – ale výsostně politické. Usilovná snaha obhájců soudcokracie překormidlovat tento skandál na tzv. odbornou úroveň je nejběžnější metodou, jak ukrást veřejnosti její demokratická práva a občanské svobody. Rozhodnutí lidu – prostřednictvím jeho přímo volených zástupců – vyvolat volby v termínu, který se mu zlíbí, je výsostné politické právo.

Učiní-li tak parlament dokonce formou nejvyšší možné shody, tedy ústavní většinou, neexistuje v demokracii nic, co by jeho odhodlání zvolit si nové zástupce mohlo zvrátit. Pokud si jakákoli instituce, která nemá přímou legitimaci od voličů, toto právo uzurpuje, demokracie přestává být demokracií. Tehdy lid, jenž svobodným rozhodnutím delegoval svou moc na své zástupce – parlament – přestává být suverénem ve své zemi.

Nepřekvapuje, že se tomuto klíčovému znaku demokracie vysmívá právě Petr Uhl „žertovnou“ otázkou, zda „ústavní zákon je zákon“.

Stejně jako nepřekvapuje sebeodhalující pointa celé mystifikace v podání Jiřího Pehe: „Je-li parlament takovým suverénem, za jaký ho (prezident republiky) považuje, jak je možné, že vloni odmítal celé měsíce ratifikovat Lisabonskou smlouvu schválenou ústavními většinami v obou komorách parlamentu a čekal právě na rozhodnutí ÚS?“

Právě proto, že je demokrat, vážený pane. Zatajujete úspěšně veřejnosti, že ratifikace Lisabonské smlouvy byla podle ústavy zcela v kompetenci hlavy státu. Parlament svým projednáním k ratifikaci pouze dával souhlas, nic neschvaloval, jak záměrně lživě tvrdíte. Stejně lživé je tvrzení o „rozhodnutí ÚS“.

Prezident republiky, veden pochybnostmi, zda může ratifikovat mezinárodní smlouvu, která významně omezuje suverenitu země, se dotázal Ústavního soudu, je-li naše ústava s touto smlouvou v souladu. Ústavní soud překvapivě zjistil (nikoli rozhodl!), že dle jeho názoru v souladu je. Poté prezident bezprostředně smlouvu ratifikoval – přestože s ní nesouhlasil. Tomu se totiž říká demokracie. S výzvou k její obraně se proto obrátil Václav Klaus právě k parlamentu. A je zcela srozumitelné, že proti jeho výzvě okamžitě vystartovala potrefená husa: reprezentanti mocných sil, usilujících nahradit demokracii mediokracií, například pomocí soudcokracie, prostě nastolit vládu nevolených.

Pánové Pehe a Uhl jsou významnými představiteli těchto „pokrokových“ sil, které nás, jinou cestou, vedou do stejného problému, z něhož jsme se před dvaceti lety osvobodili. Proto nemohli mlčet. Proto nemohu mlčet ani já.

Právo, 11. září 2010

NABÍZÍME

CEP nabízí sborník č. 52/2006 „**Soudcokracie v ČR – fikce nebo realita?**“, do něhož přispěli **V. Klaus**, **P. Rychetský**, **J. Weigl**, **L. Jakl**, **J. Bárta**, **D. Tříska**, **T. Jindra**, **K. Brückler**, **K. Muzikář**, **V. Pavlíček**, **S. Křeček**, **B. Pečinka**, **M. Petřík**, **L. Matoušek**, **R. Klečková**, **Z. Jemelík**, **J. Petrůj**, **J. Skopeček** a **M. Loužek** (editor sborníku). Předmluvu napsal prezident **Václav Klaus**.

Cena: 100 Kč, 184 stran.

CEP nabízí sborník č. 85/2010 „**Trianonská smlouva – devadesát let poté**“, do něhož přispěli **Jindřich Dejmek**, **Jan Koukal**, **Jiří Němec**, **Štefan Šutaj**, **Jiří Weigl**, **Oskar Krejčí**, **Ignác Romsics**, **Eva Irmanová**, **Jan Sechter** a **Martin Ehl**. V přílohách najde čtenář mírové smlouvy s Maďarskem. Editory sborníku jsou **Marek Loužek** a **Jindřich Dejmek**. Předmluvu napsal prezident **Václav Klaus**.

Cena: 100 Kč, 198 stran.

Ústavu nepřinesl čáp

Ladislav Jakl
tajemník prezidenta republiky

Pamětník Velké francouzské revoluce Jan Kalvoda (kdo by to do něj řekl) měl naposled strach z Robespierra. Pak byl dvě stě let asi v hibernaci, protože celé generace diktátorů a válečných zločinců ho nevyděsily. Až nyní prezident Václav Klaus. Jinak by Kalvoda nemohl ve svém článku „Klaus se hrozivě mýlí“ (MF Dnes 9. 9. 2010) napsat o panu prezidentovi tuto větu: „Po Robespierrovi mi nikdo nenahnal tolik strachu.“

Nikoli nějaký Klaus, to pan Kalvoda se mýlí. Nikoli hrozivě, nýbrž trapně. Popletl totiž dvě slova velmi nestejného významu. Když se pan prezident Václav Klaus ve svém projevu před poslanci kromě jiného zabýval kritikou Ústavního soudu, zmínil se také, že moc výkonná a soudní jsou odvozeny od moci zákonodárné. A to je prostě pravda. Soudci jsou navrženi a jmenováni exekutivou, exekutiva má mandát od parlamentu a jen z jeho vůle může být ustanovena. Exekutivu a legislativu nepřinesl čáp, porodil ji parlament, odvozený od vůle lidu.

Tato odvozenost však vůbec neznamená nadřazenost, superioritu, jak se snaží tvrdit Kalvoda. Naopak, podmínkou demokracie je vybalancovaná rovnováha všech tří mocí. Tuto je třeba udržovat a obnovovat, což není vždy snadné. Legislativa má často tendenci „vykrádat“ pravomoci exekutivě. Exekutiva mívá zase často sklon vměšovat se do hájemství justice.

Od čeho je Ústavní soud

Ústavní soud byl zřízen ke střežení ústavy, především před jejím oklešťováním obecnými zákony. Ani ústavu ale nepřinesl čáp, přijal ji parlament. A přijal ji kvalifikovanou většinou. A Ústavní soud má hlídat, aby ji parlament měnil opět pouze kvalifikovanou většinou, jinak by opravdu mohl hrozit diktát parlamentu, kterého se prý Kalvoda bojí.

Loni ale Ústavní soud zrušil samu část ústavy, a tím na sebe fakticky vzal roli ústavodárce. A není nikoho, kdo by tomu zabránil. A to je téma k zamyšlení. Ústavní soud tím totiž uchvátil faktickou superioritu, kterou podle Kalvody chce prezident Klaus přisoudit parlamentu. Nikoli. Nechtěl a nic takového neříkal, požadoval jen vyváženost mocí. Protože tato vyváženost se zvrhla, a to vůbec ne ve prospěch parlamentu.

Ústavní soud dnes vnucuje parlamentu vysoce politické závěry. Z toho Kalvoda strach nemá? Že nad patnácti členy Ústavního soudu již žádná kontrola není? To není nadřazenost nad ostatními mocemi? To je vyváženost?

Odvozenost a nadřazenost

Kalvoda začíná svůj text skoro hysterickým výkřikem: „Při vší úctě, jíž se cítím být povinen k hlavě státu jako instituci (slyšte: povinen a jen k instituci, pozn. L. J.), musím upozornit na přímé a aktivní ohrožení demokracie (!!!) plynoucí z projevu prezidenta republiky....“ A co že má být tím přímým ohrožením? Navrhl prezident Klaus rozpuštění parlamentu? Zrušení svobodných voleb? Nebo divoký diktát legislativy? Nikoli. Vyzval jen k zamyšlení nad tím, zda Ústavní soud nenarušil rovnováhu ústavních institucí.

Kalvoda straší: „Idea nadřazenosti parlamentu totiž není nová. Předvedli ji Francouzi krátce po zboření Bastily a v čisté podobě parlament jakobínský... soudil a popravoval.“ To chce prezident Klaus?

Důležité je to slovo „nadřazenost“. To si Kalvoda vymyslel a dává prezidentu Klausovi do úst. Ten totiž mluvil o odvozenosti. Jen parlament je přímo odvozen od vůle voličů. A proto jsou volby tak citlivým institutem. Jenomže pro pana Kalvodu – a pak i pro Ústavní soud – bylo důležitější právo jeho klienta poslance Melčáka na konzumaci celého volebního období než péče o odvozenost všech mocí od voleb.

A pak volby zrušili, i když zákon o nich byl zákonem ústavním a získal zásadní mandát od obou komor parlamentu. Volič měl rozhodnout, ale Kalvoda a jím adorovaný Ústavní soud ho k tomu nepustil. A ještě má odvahu podsouvat pokus o ohrožení demokracie a div ne i o popravy tomu, kdo na to upozorní.

MF Dnes 20. 9. 2010

Nakladatelství C. H. Beck

EVA KISLINGEROVÁ A KOL.
Manažerské finance
3. vydání
Vázané
obj. č. BEK 31
ISBN 978-80-7400-194-9

VLADIMÍR JENÍČEK, JAROSLAV FOLTÝN
Globální problémy světa
v ekonomických souvislostech
Brožované
obj. č. EU 52
ISBN 978-80-7400-326-4

Publikace lze objednat s 5% slevou v e-shopu na adrese
www.beck.cz
nebo písemně na adrese:
Nakladatelství C. H. Beck
Řeznická 17, 110 00 Praha 1
tel.: 225 993 959, fax: 225 993 920
e-mail: beck@beck.cz

Klausova trefa – soudci si hrají na vládu

Stanislav Balík
vedoucí katedry politologie FSS MU

Prezident ve svém parlamentním projevu minulý týden opět (pokolikáté už?) šlápl do vosího hnízda. Ne, nešlo o obligátní rýpnutí si do institucionálních oponentů. Projev lze číst jako výzvu k systémové debatě o tom, v jakém stavu se nachází náš politický systém. Zda vláda vládne, parlament schvaluje normy a soudy soudí.

Patnáct všemocných

Jádro sporu totiž netkví v tom, zda náhodou prezident nechce cromwellovsky přiznat parlamentu právo soudit a vládnout, ale zda náhodou nechce vládnout například Ústavní soud. Viděli jsme to minulý týden. Ve chvíli, kdy šetří celý soukromý i veřejný sektor, soud je schopen prohlásit, že snížení platů soudců ohrožuje jejich nezávislost. Kde byl, když se soudcům plat zvýšil?

Nebo příklad o málo starší - důchodový systém. Odkdy má mantinely debaty o výsostně politickém tématu, jakým jsou důchody, nastavovat Ústavní soud, jako to učinil na jaře? O podobu důchodů se mají servat zákonodárci, má si na nich vylámat zuby vláda, mají být tématem ostrého politického střetu pravice a levice. Nemá však do nich jako deus ex machina vstupovat patnáct ústavních soudců. Ano, současný extrémně rovnostářský systém se nám nemusí líbit, ale argumentovat proti němu Listinou základních práv a svobod? To pak už můžeme odpískat celou politiku, volby a celý pravolevý či jiný ideový střet, protože lidskými právy obhájíme všechno.

Ústavní soud řadou svých rozhodnutí (v čele s tím, jímž zrušil loňské volby) potvrdil, že má ambici měnit politiku. Jakákoli zásadnější politická změna již několik let naráží na hráz Ústavního soudu. Mohou za to i politici - tím, že se na soud obracejí čím dál častěji ve chvíli, kdy prohrají politický střet na úrovni parlamentu.

Česká politika se tak dostala do situace, kdy se zdá, že téměř žádnou reformu zavedených poměrů nebude možné prosadit nadpoloviční většinou hlasů, ale pouze změnou ústavy či Listiny většinou třípětinovou. A vzhledem k loňskému rozhodnutí o zrušení voleb je stále pravděpodobnější, že by i případná úprava Listiny byla prohlášena za neústavní a nějaká zrušená formulace vyargumentována jiným článkem.

Pochybnosti neznamenají touhu po monarchii

Politologie ví, že existuje hierarchie institucí a jejich významů v demokracii. Některé z nich jsou nezbytné (pravidelné volby a na jejich základě vzešlí reprezentanti lidu) a mají mít prioritu. Jiné instituce (ombudsman či právě Ústavní soud) jsou ze své podstaty zbytné, nejsou určujícím znakem demokracie, byť se staly standardem. Přestože má Ústavní soud důležitou funkci - kontrolovat dodržování pravidel - je institucí pomocnou.

Česká ústava, psaná ve spěchu, není posvátnou krávou. A není jí ani současná Listina, o jejíž mnohomluvnosti svědčí i to, že z ní byli ústavní soudci před pár měsíci schopni dovodit, že jedním z práv je i právo na připojení k internetu. Ten, kdo vyzývá k debatě o síle a vlivu poslanců v procesu tvorby zákonů, postavení Ústavního soudu či síle vlády, nemusí hned sledovat monarchistické posílení pravomocí hlavy státu či usilovat o diktaturu parlamentu, jak se mu snaží vnutit kritici. Spíš jde o tolik potřebnou debatu o vyváženosti jednotlivých mocí, o vztahu konkrétních státních orgánů, a tím vlastně i o povaze celého politického systému.

MF Dnes, 15. září 2010

NABÍZÍME

CEP nabízí sborník č. 83/2010 „**Československá ústava 1920 – devadesát let poté**“, do něhož přispěli **Eva Broklová**, **Karel Malý**, **Václav Pavlíček**, **Jan Rychlík**, **Ferdinand Peroutka**, **Jan Kuklík**, **Jan Bárta**, **Petr Wawrosz** a **Jan Zeman**. V příloze najde čtenář zákon č. 121/1920 Sb. ze dne 29. 2. 1920, kterým se uvozuje Ústavní listina Československé republiky. Editorem sborníku je **Marek Loužek**. Předmluvu napsal prezident **Václav Klaus**.

Cena: 70 Kč, 142 stran.

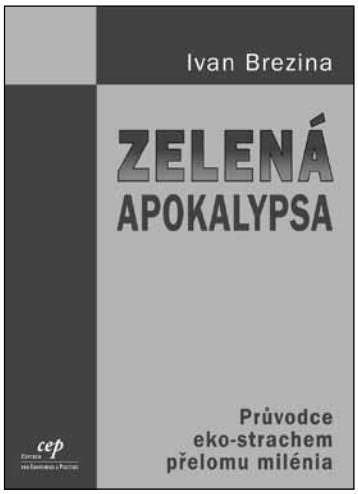

CEP nabízí knihu **Ivana Breziny** „**Zelená apokalypsa**“. Autor v ní poutavým a čtivým způsobem vyvrací řadu populárních mýtů o životním prostředí. Zabývá se změnou klimatu, energetikou, geneticky modifikovanými plodinami, globalizací, recyklací odpadu, ekoterorismem, národním parkem Šumava, nevládními ekologickými organizacemi, Stranou zelených a různými dalšími ekologickými tématy. Předmluvu ke knize napsal prezident **Václav Klaus**.

Cena: 200 Kč, 440 stran.

objednávky na www.cepin.cz, tel. 222 814 666, e-mail: cep@cepin.cz

Metr Ústavního soudu má různou délku

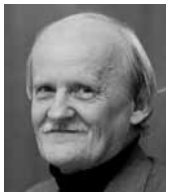

Jaroslav Kuba
Národohospodářská fakulta VŠE

Je potěšitelné, že se k prezidentovu projevu ve sněmovně neustále objevují reakce. Dovolím si proto důležité aspekty problematiky, které se dotknul, přiblížit. Jeho apel sleduje otevření diskuse k nedostatkům platného ústavního pořádku ČR, konkrétně ve vztahu k Ústavnímu soudu. Tento pořádek „mocenské hry a správy“ vytvářejí i přijímají lidem přímo volení zákonodárci, resp. ústavodárci.

V zájmu obrany proti případným excesům v činnosti moci zákonodárné, ústava konstituuje Ústavní soud. A to jako orgán ochrany ústavnosti soudního typu. Jeho poslání lze ilustrovat na ústavním článku, podle kterého se „trest smrti nepřipouští“. Kdyby byl přijat zákon absolutní trest připouštějící, Ústavní soud by ho zrušil pro nesoulad se zmíněným ustanovením.

Činnost jeho členů tak byla autorům ústavy zřejmá. Neboť předpokládali, názorně řečeno, že budou „jen“ třímat v jedné ruce text ústavního pořádku, který jako „metr“ („referenční kritérium“) přiloží k „podezřelému“ právnímu předpisu, svíranému v druhé ruce. A vysloví nález. Že se do použitého „metru“ buď „vejde“, nebo nikoli, a proto ho zruší. Z naznačené vize se tak zrodila pravidla činnosti Ústavního soudu jen jako rámcová.

Ostatně – autoři ústavy nevytvářeli klasický soud, rozhodující o sporech či o vině a trestu, ale ani orgán právo primárně vytvářející. Neboť by suploval *vůli* zdroje moci, podle ústavy *lidu*, jemuž musí jako ostatní moci jen sloužit. Nikoli se nad něj povyšovat již jen tím, že o jeho činnosti se málem nesmí diskutovat či ji dokonce kriticky analyzovat!

Avšak praxi Ústavního soudu i jeho faktické mocenské postavení ovlivnily další faktory, zejména tzv. restituční spory. Uvádím příklad. Jako památku na nedávno zesnulého kolegu z pražské alma mater uchovávám nález, pod nímž je podepsán. Zastupoval jsem jistou městskou část. Obecné soudy v souladu s platnou úpravou potvrdily, že nelze s pozemkem vydat dům na něm postavený v 60. létech. Leč restituenti se obrátili na Ústavní soud. A zmíněná autorita umně dovodila z Listiny základních práv a svobod (z „práva vlastnit majetek“) oprávněnost jejich požadavku a napadené rozsudky zrušila. Budiž. Avšak právní předpisy, podle nichž byly vydány, nezrušila! Což znamená, že Ústavní soud fakticky meritorně rozhodl civilní spor a „zafungoval“ jako nejvyšší instance obecných soudů. A zároveň jeho nález fakticky platí jako speciální zákon.

K faktoru nepřezkoumatelnosti postupu ÚS přistoupila i zkušenost, že „pružně“ lze vykládat i neúplná procesní pravidla v zákoně o ÚS. Připomínám jiné dva nálezy. Článek 31 Listiny zakotvil právo na bezplatnou zdravotní péči. V nálezu z roku 1996 ÚS občanům toto právo jako bezúplatné potvrdil. Avšak nálezem z roku 2008 ho omezil ve prospěch úpravy známé jako tzv. regulační poplatky při návštěvě lékaře. Navíc, v roce 2008 hlasování v patnáctičlenném plénu skončilo poměrem 8 : 7, ač k platnosti nálezu mělo být dosaženo nejméně devíti hlasů.

Ústavní soud tak časem nabyl pozici fakticky nejvyšší mocenské instance. Ale - nikomu neodpovědné za postupy, jimiž dospívá ke svým rozhodnutím. A jež si navíc někdy ad hoc jako normativní pravidla vytváří sám.

Proto ještě připomínám řízení o Lisabonské smlouvě. Ústava, ani zákon o Ústavním soudu nepřipouští, aby si „metr“, jímž z hlediska souladu s ústavním pořádkem „poměřuje“ mezinárodní smlouvu, mohl sám upravit. Když bylo v roce 2008 řízení, vedené z podnětu Senátu, skončeno, z bodů 70-76 odůvodnění nálezu vyplynulo, že si onen „metr“ upravil o tzv. eurokonformní výklad ústavního pořádku ČR, aniž by konkretizoval jeho obsah či pravidla.

Klasická právní nauka tzv. eurokonformní výklad nezná. Lze ho tak jen podřadit interpretační metodě, označené jako „účelový výklad“. Přesto dopadl přinejmenším na čl.1 Ústavy *(„ČR je svrchovaný... stát“)*. Ústavní soud tím z bodů 70-76 odůvodnění nálezu vytvořil fakticky již nové právní normy, a to dokonce o síle ústavního zákona!

Prezident ve Sněmovně tak jen za moc výkonnou upozornil moc zákonodárnou na signály, které naznačeným počínáním reprezentant moci soudní, Ústavní soud, ve vztahu k rovnováze dělby moci vysílá. Konal tak v souladu s ústavním slibem „zastávat svůj úřad v zájmu všeho lidu“, z něhož v rámci mechanismů fungující dělby moci vyplývá i povinnost takový apel učinit.

A právě ve Sněmovně bylo případné zmínit nález Ústavního soudu z 10. 9. 2009, jímž v rozporu s ústavní pravomocí zrušil nikoli běžný, nýbrž ústavní zákon (o předčasných volbách).

Existuje mediální klišé, podle kterého se občanovi, jehož práv se někdo zastane, začne vysvětlovat, že dotyčný tak činí jen proto, aby měl čím zaútočit na svého rivala nebo dal jen průchod své ješitnosti. Paradoxně právě v době zveřejnění takových reakcí na prezidentův projev Ústavní soud vydal nález, jímž shledal snížení platů pro svůj stav v rozporu s ústavním pořádkem. Napadá mne provokativní otázka – to již ústava obsahuje i mzdové tabulky?

Právo 22. 9. 2010

NABÍZÍME

CEP nabízí knihu **Michala Petříka „Evropa ve slepé uličce“** s podtitulem „Lisabonská smlouva a politická unifikace“. Kniha analyzuje základní pojmy evropské integrace a rozebírá vývoj k politické unii. Zkoumá pilíře Lisabonské smlouvy a další změny zaváděné Lisabonskou smlouvou. Přináší případové studie Unie mezi Laekenem a Lisabonem. Nechybí ani přílohy s kompetencemi EU podle Lisabonské smlouvy. Předmluvu ke knize napsal prezident **Václav Klaus**.

Cena: 70 Kč, 118 stran.

objednávky na www.cepin.cz

Předčasné volby byly v pořádku*

Vladimír Kůrka
soudce Ústavního soudu

Přezkum ústavnosti ústavního zákona č. 195/2009 Sb. neměl být – podle mého názoru – vůbec otevřen, neboť, jak jsem se pokusil zdůvodnit ve svém odlišném stanovisku k usnesení pléna Ústavního soudu ze dne 1. 9. 2009 sp. zn. Pl. ÚS 24/09, ústavní stížnost poslance M. M. měla být pro neprojednatelnost odmítnuta, čímž by řízení o s ní spojeném návrhu podle § 74 zákona o Ústavním soudu pozbylo svého podkladu. To však je již passé.

Ústavními zákony je Ústavní soud vázán a jeho přezkumu podle § 87 odst. 1 písm. a) Ústavy proto zásadně nepodléhají; ztotožnit se však lze (a je zjevně namístě) s názorem, že to neplatí v případě těch „ústavních" zákonů, jimiž by bylo zasaženo (porušeno) tzv. materiální ohnisko Ústavy, jež má na mysli čl. 9 odst. 2 Ústavy. Tato možnost je ovšem očividnou výjimkou ze zásady.

Otázka, před kterou stál Ústavní soud, tedy byla, zda jsou v daném případě (ústavního zákona č. 195/2009 Sb.) dány výjimečné důvody – a to právě z pozic čl. 9 odst. 2 Ústavy – k jeho zásahu. Podle mého názoru, který se pokusím zdůvodnit posléze, tu takové důvody (dostatečně silné, resp. přesvědčivé) nejsou.

Přezkum ústavních zákonů

Materiální ohnisko Ústavy v čl. 9 odst. 2 je vymezeno pomocí tzv. relativně neurčitých pojmů, jež nelze – co do jejich obsahu – identifikovat (v úplnosti) abstraktně, prostřednictvím vyčerpávajících pravidel; typickou metodou je demonstrativní (neúplný) výčet rozhodných znaků, případně ztotožnění situací, kdy o takové „ohnisko" konkrétně jde. Individuálně dosažený závěr, že zasaženo bylo (či nikoli), logicky nemůže být založen na nesporné kontrapozici „ano, ano" proti „ne, ne", nýbrž v rovině „spíše ano" či „spíše ne". Kompetence Ústavního soudu je zde výjimečná, a jako každá výjimka musí být z logiky věci hodnocena restriktivně; pochybnosti o ní – v konkrétním případě – velí ku zdrženlivosti.

Fakt nedostatku obecnosti zákona sám o sobě zásahem do čl. 9 odst. 2 Ústavy být nemusí, resp. případný pozitivní závěr je nutné spojit až s výslednicí individuálního posouzení. Tím spíše to musí platit o zákonech ústavních, neboť přístup Ústavního soudu k nim je mimořádně limitovaný.

Těžiště „individuálního" posouzení pak spočívá v hodnocení, zda posuzovaným „neobecným" ústavním zákonem bylo konkrétně zasaženo v podstatné míře do postavení těch ústavních subjektů, jež (a jejichž vzájemné vztahy) jsou pro platný ústavní systém zásadní, a představují tak, jak dovozuje většina pléna, zásah do esenciálních náležitostí právního státu, dělby moci a „rovnosti a práva na vlastního, nezávislého soudce". Takového zásahu (a odpovídající nutné intenzity) však zde – podle mého mínění – není.

Zkrácení volebního období

Opak lze ilustrovat příkladmo. Jinak by tomu bylo v situaci, kdy by obdobným „ústavním" zákonem bylo zkráceno volební (funkční) období jiného ústavního orgánu, kupříkladu (jak uvádí navrhovatel) prezidenta republiky, případně soudců Ústavního soudu apod.; zde však postup Parlamentu směřoval výlučně k sobě samému (Poslanecké sněmovně), a to ještě ve smyslu vlastního omezení (zkrácení, nikoli prodloužení volebního období). Odlišně by bylo namístě posoudit jen tehdy zkrácení volebního období, pakliže by Ústava zakotvila pravidlo, že volební období Poslanecké sněmovny být za žádných okolností zkráceno nemůže, a na jeho zachování by kladla i zdůvodněný důraz.

Ústava zkrácení volebního období předjímá (čl. 35 odst. 1), pročež spor lze vést toliko o proceduru, která k tomu vede, a již posuzovaný ústavní zákon představuje, resp. kterou nově (jako další) založil. Pak jde jen o to, zda touto procedurou k předčasnému ukončení volebního období sněmovny, Ústavou dosud nepředvídanou, mohlo být zasaženo její – rozhodné – materiální ohnisko.

Zde není nejen nepominutelné, že vnitřní proces Parlamentu, v jehož rámci byl napadený zákon jako ústavní přijat, je formálně korektní, a respektuje požadavek hlasování kvalifikovanou většinou poslanců; významné je především to, že politické (parlamentní) poměry byly zjevně takové, že tatáž (takto) vyjádřená parlamentní vůle, byla ku stejnému výsledku použitelná i pro ten nezpochybnitelně „ústavní" postup, jenž je zakotven v čl. 35 odst. 1 písm. a) Ústavy. Obecná výhoda, již většinový názor zdůrazňuje, spočívající v tom, že tento postup posiluje odpovědnost „nové parlamentní většiny" za vytvoření vlády, podle mne ústavní rozměr nemá.

Je jistě akceptovatelné, že předvídatelnost procedury „formování ústavních orgánů" je ústavní hodnotou, jak uvádí většina pléna; prosadit tento princip jako měřítko, že bylo dosaženo úrovně materiálního ohniska Ústavy v daném případě – již z důvodu právě uvedeného – však má nepřehlédnutelné limity, není-li zřejmé, že stav, na základě napadeného ústavního zákona dosažený (předčasné ukončení volebního období sněmovny), by byl odlišný od výsledků procedury „ústavní".

Práva dotčena nebyla

Práva minoritních (přehlasovaných) poslanců hodnocenou procedurou, resp. jejím vyjádřením ústavním zákonem být dotčena (v rovině čl. 9 odst. 2 Ústavy) nemohou nejen pro kvalitu uplatněné (zákonné) metody, nýbrž již proto, že není ústavně zaručeného práva, aby vykonávali svůj mandát po celé volební období (čl. 35 odst. 1 Ústavy); ostatně navrhovatel M. M. v ústavní stížnosti uvedl, že mu jde výlučně „o princip", a se skončením mandátu podle čl. 35 odst. 1 písm. a) Ústavy by byl smířen.

Svobodná politická soutěž, jejíž ohrožení je též namítáno, ve svém ústavním obsahu (čl. 5 Ústavy) – podle mého soudu – dotčena nebyla též, neboť právě hlasování soutěžících stranických reprezentací v Parlamentu (pro napadaný zákon) bylo vlastním a finálním vyústěním této „soutěže", nikoli jejím popřením či omezením. Politické strany nemohly (stejně jako poslanci) vycházet z toho, že volební období bude nutně čtyřleté, resp. že neskončí dříve, a to samozřejmě platí i politických stranách mimoparlamentních. Procedura ústavního zákona, byť případně „vadného", minimalizuje možnost úvahy, že k tomu došlo extrémním vybočením ze snesitelných mezí. Není skutkového podkladu ani pro úsudek, že tato procedura byla nesena svévolí, ve smyslu záměrného vyloučení menšiny z politické soutěže.

Shrnuji proto, připomínaje východiska „přezkumu", že v dané věci, tímto ústavním zákonem, zasažen čl. 9 odst. 2 Ústavy relevantně nebyl, a tím zde nebyl ani spolehlivý podklad k tomu, aby Ústavní soud derogačně zasáhl. Návrh poslance M. M. měl být proto zamítnut.

V Brně 10. září 2009

---

* Výňatek z odlišného stanoviska soudce Vladimíra Kůrky k nálezu pléna Ústavního soudu ze dne 10. září 2009 sp. zn. Pl. ÚS 27/09. Titulek a mezititulky jsou redakční.